

Näkökulmia tehtävien ja kuvien käsittelyyn

Tehtävä 1

a) Miksi rikoksesta rangaistaan?

- Rankaiseminen koetaan oikeudenmukaisena ja yhteiskuntajärjestystä ylläpitävänä toimintana.
- Rikos sovitetaan rangaistuksella.
- Rankaisemisella ajatellaan olevan rikoksia ehkäisevä vaikutus: ihmiset miettivät toimintaansa etukäteen, kun rikollisesta teosta seuraa rangaistus.
- Rangaistuksilla luodaan yleistä lainkuuliaisuutta.
- Suomessa on periaate, että rikoksista rangaistaan, mutta kohtuullisesti ja tasaveroisesti ja pyritään saamaan rikoksenteelijät sopeutumaan yhteiskunnan jäseniksi.

b) Mitkä ovat rangaistuksen lieventämis- ja koventamisperusteita?

- lieventämisperusteita:
 - rikos on tehty painostuksesta
 - rikoksenteijä on auttanut poliisia rikoksen selvittämisessä
 - rikoksenteijä on kovin iäkäs
 - rikoksenteijällä on heikko terveys
 - rikoksesta on kulunut pitkä aika
 - rikoksenteijä on kovin nuori eli alle 18-vuotias
 - rikoksenteijän teko jäi yritykseksi
 - rikoksenteijä oli avustaja rikoksessa
 - rikoksenteijän osuus oli paljon pienempi kuin muilla tekijöillä
 - rikoksenteijä on tunnustanut rikoksensa
- koventamisperusteita:
 - rikos on tehty suunnitelmallisesti
 - rikoksenteijä kuuluu järjestäytyneeseen rikollisryhmään
 - rikoksenteijällä on aiempi rikollinen tausta
 - rikoksenteijälle tuomitaan yhteinen vankeusrangaistus samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta

c) Milloin rikoksesta ei rangaista?

- Alle 15-vuotiaan tekemä rikos jää lain mukaan rankaisematta, koska hän ei ole rikosoikeudellisesti vastuunalainen.
- Alle 18-vuotiaan tekemä rikos voidaan jättää rankaisematta, jos hänen katsotaan toimineen ymmärtämättömästi tai harkitsemattomasti tehdessään rikoksen.
- Kokonaisuutena katsoen vähäisenä pidettävä rikos tai erityisiä anteeksiannettavia piirteitä sisältä rikos voidaan jättää rankaisematta.
- Syyntakeetonta ihmistä ei tuomita rangaistukseen, koska hän ei kykene säätelemään käyttäytymistään eikä ymmärrä tekojensa lainvastaisuutta eikä niiden seurauksia.
- Päihtymyksen vuoksi ei jätetä tuomitsematta, ellei tekijä ole ottanut esimerkiksi väärää lääkettä erehdyksessä ja niiden vaikutuksesta tehnyt jotain mitä ei muuten tekisi.

- Vahingossa tehty teko jätetään tuomitsematta.
- Häätävarjelussa ihminen esimerkiksi puolustaa omaa henkeään, jolloin esimerkiksi toisen lyömisestä ei rangaista.
- Pakkotilassa tehty teko esimerkiksi ikkunan rikkominen ei myöskään johda tuomitsemiseen.
- Vanhentunut rikos jätetään tuomitsematta.

Tehtävä 2

Laadi käsitekartta, jossa vastaat ainakin seuraaviin kysymyksiin. Minkälaisia rangaistuksia rikoksista tuomitaan? Minkälaisia muita seuraamuksia rikoksista voi koitua? Mikä erikoisasema rangaistuksia määrättäessä on nuorella rikosentekijällä?

Näkökulmia käsitekarttaan:

- Yleiset rangaistuslajit: rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus.
- Erityisiä rangaistuksia voi tarkassa käsitekartassa mainita: nuorisorangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, varoitus ja viraltapano virkamiehen tekemästä rikoksesta ja menettämisseuraamus eli esimerkiksi rikosvälineen menettäminen valtiolle.
- Oikeushenkilölle voidaan tuomita yhteisösakko.
- Muita seuraamuksia esimerkiksi menettämisseuraamus, ajokielto, vahingonkorvaus, lähestymiskielto.
- Nuori rikosentekijä otetaan huomioon muun muassa siten, että tuomioistuin voi määrätä rangaistuksen lievennetyn rangaistusasteikon mukaan tai että rikoksesta ei tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai että rikoksesta ei tuomita rangaistusta lainkaan, koska nuoren voidaan katsoa toimineen ymmärtämättömästi tai harkitsemattomasti tehdessään rikoksen.
- Alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyt voidaan myös tuomita nuorisorangaistukseen.

Tehtävä 3

Selvitä, miten seuraavat käsitteet eroavat toisistaan.

a) rikesakko – sakko

- Sakko on lievin tuomioistuimen määräämistä rangaistuksista. Sakko tuomitaan 1–120 päiväsakkona. Niiden lukumäärä riippuu rikoksen törkeydestä ja maksettava rahamäärä henkilön tuloista. Tuomioistuimen lisäksi sakon voi määrätä syyttäjä, poliisi, rajavartiomies tai tullimies.
- Rikesakko on sakkoa lievempi varallisuusrangaistus, joka on kaikille samansuuruinen. Rikesakon määrää poliisi, rajavartiomies, tullimies tai erätarkastaja.
- Maksamatta jäänyt sakkorangaistus muunnetaan vankeusrangaistukseksi, mutta rikesakkoa ei voida muuntaa.

b) ehdollinen vankeus – ehdonalainen vapaus

- Vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jos sen pituus on enintään kaksi vuotta. Ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy vähintään vuoden ja enintään kolmen vuoden koeajaksi. Rangaistus raukeaa, ellei tuomittu tee koeaikana rikosta, josta hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen.
- Osa määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta suoritetaan vankilassa ja loppuosa ehdonalaisessa vapaudessa, johon sisältyy enintään kolmen vuoden pituinen koeaika. Jos koeaikana syyllistyy uuteen rikokseen, josta olisi tuomittava ehdotonta vankeutta, tuomioistuimien voi määrätä, että jäännösrangaistus pannaan täytäntöön kokonaan tai osittain.
- Määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittu päästetään yleensä ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen tarvitsee suorittaa vankeusrangaistuksestaan vain puolet, minkä jälkeen hän pääsee ehdonalaiseen vapauteen.

c) valvontarangaistus – yhdyskuntapalvelu

- Valvontarangaistus sijoittuu ankaruudeltaan yhdyskuntapalvelun ja ehdottoman vankeuden väliin. Sen pituus on enintään kuusi kuukautta. Se voidaan määrätä, mikäli sen katsotaan edistävän rikoksentehtäjän sosiaalista selviytymistä ja ehkäisevän uusia rikoksia. Valvontarangaistukseen tuomittu asuu kodissaan, mutta häntä valvotaan muun muassa teknisillä välineillä ja ennalta ilmoittamattomilla käynneillä.
- Yhdyskuntapalvelu on valvotusti tehtävää palkatonta ja yleishyödyllistä työtä. Siihen voidaan tuomita enintään kahdeksan kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tai myös yli kahdeksan kuukautta kestävä ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi. Syytetyn on itse suostuttava palveluun, ja hänen tulee soveltua siihen.

Tehtävä 4

Ota kantaa väitteeseen: Suomalaiset tuomioistuimet määräävät rikoksista liian lieviä rangaistuksia.

- Opiskelijan oma vastaus.

Tehtävä 5

Liisa oli lauantaiyönä juhlista tullessaan käynyt tarpeillaan puistossa erään patsaan takana. Paikalle osunut poliisi ilmoitti pidättävänsä hänet ja vieressä samoilla asioilla olleen nuoren miehen. Humalapäissään molemmat kiivastuivat ja vastustivat pidätystä.

a) Mistä rikoksista käräjäoikeus voi heidät tuomita?

- Järjestysrikkomus: ulostaminen tai virtsaaminen julkisella paikalla.
- Virkamiehen vastustaminen pidätettäessä.

b) Liisa sai sakkoa 300 euroa ja nuori mies 90 euroa. Mihin oikeuden ratkaisu perustui?

- Virtsamisesta yleisellä paikalla määrätään 40 euron rikesakko samansuuruisena kummallekin
- Virkamiehen vastustamisesta määrätään päiväsakko. Liisa ja nuorimies saavat saman määrän päiväsakkoja, mutta maksettava rahamäärä riippuu kummankin tuloista. Koska Liisa sai korkeamman sakon kuin nuorimies, hänen tulonsa ovat suuremmat.

c) Mitä tapahtuu, jos he eivät maksa sakkoa?

- Sakko voidaan periä ulosoton kautta tai jos sakkoa ei pysty maksamaan, sakko voidaan muuntaa vankeusrangaistukseksi erillisessä oikeudenkäynnissä. Kolmea maksamatonta päiväsakkoa vastaa yhden päivän vankeus.
- Sakko voidaan jättää muuntamatta sakotettavan nuoruuden, rikoksen vähäisyyden tai muun kohtuullistamisperusteen vuoksi.

Tehtävä 6

17-vuotiaan Mikon ja 18-vuotiaan Saanan mielestä vanhustentalon betoninen elementtiseinä oli ikävän harmaan näköinen. Eräänä valoisaan yönä he maalasivat seinään graffiteja, joissa on karikatyyreja vanhuksista. Tyytyväisinä lopputulokseen he poistuivat paikalta ja ajattelivat vanhusten ihastuvan nähdessään graffitit.

Seuraavana päivänä he saivat kuulla kaveriltaan, jonka äiti oli vanhainkodissa töissä, että vanhukset sekä henkilökunta olivat olleet kauhuissaan töherryksistä, joiksi he Mikon ja Saanan graffitteja kutsuivat. Vanhainkoti ilmoitti graffiteista poliisille. Mikko ja Saana pelästyivät.

Selvitä, millaisen rangaistuksen he voivat saada, jos paljastuu, että he ovat graffittien tekijöitä.

- Kyse on todennäköisesti vahingonteosta. Oikeus määrittelee, onko kyse lievistä, tavallisista vai törkeistä vahingonteosta.
- Jos vahingonteko kohdistuu yksityiseen omaisuuteen, syyttäjä saa nostaa syytteen vain, jos asianomistaja on ilmoittanut rikoksen syytteeseen pantavaksi.
- Rangaistuksena vahingonteosta on yleensä sakkorangaistus tai korkeintaan vuosi vankeutta, lievässä vahingonteossa vähemmän ja törkeässä enemmän.
- Rangaistuksen lisäksi graffittien tekijät voivat joutua maksamaan vahingonkorvauksen, joka voi nousta tuhansiin euroihin.
- Rangaistuksena voi olla nuorisorangaistus tai yhdyskuntapalvelu, joista jälkimmäiseen voi sisältyä graffittien poistaminen.

Tehtävä 7

17-vuotias Essi ja 18-vuotias Ella liikkuvat kotikaupunkinsa keskustassa lauantai-iltana. Nakkioskilla näytti olevan rauhallista, ja myyjäkin oli kioskin ulkopuolella roskia tyhjentämässä. Essi ja Ella saivat mielestään hyvän idean, juoksivat avoimesta ovesta kioskin sisälle, nappasivat lämpimät makkarat mukaansa ja avoinna olleesta kassasta kaikki käteen osuneet setelit. Ulos juostessaan he törmäsivät kioskin myyjään, joka lensi selälleen ja jäi huutamaan heidän peräänsä. Sunnuntaina poliisi nouti tytöt heidän kotoaan, sillä tytöt oli tunnistettu valvontakameran kuvista.

Arvioi, mihin seuraamukseen Essi ja Ella tuomitaan teoistaan.

- Essi ja Ella varastivat makkarat ja seteleitä kassasta. Lisäksi he kaatoivat kioskin myyjän.
- Varkaudesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi.
- Kioskin myyjän kaataminen voidaan tulkita lieväksi pahoinpitelyksi tai vahingoksi. Lievästä pahoinpitelystä voidaan tuomita sakkoon.
- Teko tuskin täyttäisi ryöstön tunnusmerkkejä, koska Essi ja Ella eivät käyttäneet asetta ja he törmäsivät myyjään vahingossa.
- Koska kyseessä ovat nuoret rikosentekijät, todennäköisesti asia menee sovitteluun.

Tehtävä 8

a) 45-vuotias Jaana tuomitaan käräjäoikeudessa kolmeksi vuodeksi vankeuteen. Voidaanko rangaistus määrätä ehdolliseksi? Mitä rangaistuksen ehdollisuus tarkoittaa?

- Jaanan vankeusrangaistusta ei voida määrätä ehdolliseksi, koska tuomio on kolme vuotta. Enintään kahden vuoden rangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi.
- Rangaistuksen ehdollisuus tarkoittaa sitä, että tuomittu ei joudu vankilaan, vaan voi jatkaa elämää vapaalla jalalla. Ehdollisen vankeusrangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi, joka on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Rangaistus raukeaa, ellei tuomittu tee koeaikana rikosta, josta hänet olisi tuomittava ehdottomaan vankeuteen.

b) 24-vuotias Reijo kärsii Turun vankilassa hänelle tuomittua kymmenen vuoden vankeusrangaistusta. Voiko hän päästä ehdonalaiseen vapauteen, ja jos voi, niin milloin?

- Määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa. Reijon kohdalla se tarkoittaa kuuden vuoden ja kahdeksan kuukauden rangaistuksen suorittamista.
- Jos Reijo on tehnyt rikoksensa alle 21-vuotiaana, hänen tarvitsee suorittaa vankeusrangaistuksestaan vain puolet eli viisi vuotta.
- On myös mahdollista, että tuomioistuin on määrännyt Reijon suorittamaan koko rangaistuksen vankilassa, jolloin hän ei pääse ehdonalaiseen vapauteen, mutta tämä on harvinaista.

Tehtävä 9

Poikakolmikko 14-vuotias A, 16-vuotias B ja 19-vuotias C ovat viettämässä iltaa ulkona, kun C huomaa erään auton takapenkillä kannettavan tietokoneen. C käskee A:ta rikkomaan auton ikkunan ja ottamaan laitteen. A:n vastusteltua B tarttuu häntä rinnuksista ja vaatii toimimaan. A rikkoo auton ikkunan ja ottaa laitteen.

**Arvioi poikien toimien oikeudellisia seurauksia.
(yo-tehtävä, syksy 2001)**

- A on 14-vuotias, eivätkä alle 15-vuotiaat ole rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan.
- Alle 15-vuotiaan rikolliset teot ilmoitetaan lastensuojeluviranomaisille.
- 16-vuotias B on nuori rikoksentekijä, mikä otetaan huomioon rangaistusta määrättäessä.
- 19-vuotias C on täysi-ikäinen, jolla on täysi vastuu teoistaan.
- B vaatii A:ta toimimaan. Se, joka käskee ja pakottaa toisen henkilön tekemään rikoksen, syyllistyy myös itse rikokseen ja häntä kohdellaan kuten hän olisi itse tehnyt teon.
- Kaikilla pojilla iästä riippumatta on vahingonkorvausvastuu. 14-vuotias A voidaan siis tuomita tai vapauttaa vahingon-korvausvastuusta.

Tehtävä 10

Etsi netistä mielipidekirjoitus, jossa otetaan kantaa rikosten rangaistuksiin.

a) Arvioi kirjoituksen argumentteja.

- Opiskelijan oma vastaus.

b) Ota itse kantaa puolesta tai vastaan.

- Opiskelijan oma vastaus.

Tehtävä 11

Nainen puukotti ravintolaillan päätteeksi hänelle ennestään tuntemattoman miehen. Syyttäjä vaati naiselle rangaistusta taposta. Nainen väitti, että mies yritti raiskata hänet ja että kyse oli korkeintaan hätävarjelun liioittelusta.

a) Etsi korkeimman oikeuden ratkaisu asiasta (KKO:2016:97).

b) Tutki korkeimman oikeuden tapauksesta antamaa tuomiolauselmaa ja poimi siitä pääkohdat, joiden perusteella korkein oikeus päättyi ratkaisuunsa.

- Korkeimman oikeuden tuomiolauselma kuului: Hovioikeuden tuomiota muutetaan siten, että A tuomitaan hovioikeuden hänen syykseen lukeman rikoksen ja siitä tuomitun rangaistuksen asemesta hätävarjelun liioitteluna tehdystä taposta 5 vuodeksi vankeuteen.

Korkein oikeus perusteli ratkaisuaan muun muassa seuraavasti:

- A oli tunnustanut, että hän oli ravintolaillan jälkeen samana yönä tappanut B:n lyömällä tätä kerran veitsellä rintaan.
- A oli kärjäoikeudessa kiistänyt syytteen taposta sillä perusteella, että hän oli lyönyt B:tä veitsellä puolustautumistarkoituksessa tämän yritettyä raiskata hänet. Kärjäoikeus oli arvioinut tapausta A:n kertomuksen perusteella ja tuominnut hänet hätävarjelun liioitteluna tehdystä taposta 5 vuoden vankeusrangaistukseen. Hovioikeus oli arvioinut A:n kertomuksen uskottavuutta toisin kuin kärjäoikeus ja katsonut, että kysymyksessä ei ole ollut hätävarjelutilanne eikä sen liioittelu, ja tuominnut A:n taposta 9 vuoden vankeusrangaistukseen.
- A kertoi, että häntä oli nukuttanut B:n asunnolla, mutta B oli häntä ahdistellut ja kosketellut häntä kielloista huolimatta. A oli kertomansa mukaan saanut sängystä tai sängyn viereltä veitsen käteensä ja kerran huitaissut B:tä osuen tätä rintaan, jolloin A oli päässyt hänen altaan pois. B oli itse ottanut veitsen pois rinnastaan.
- A ei ollut soittanut B:lle apua, koska häntä oli pelottanut ja koska hän ei ollut ajatellut, että tälle oli käynyt pahasti. Hän ei ollut myöskään tiennyt, mitä hänen olisi pitänyt tehdä. A oli pessyt veitsen ja asunnolta poistuessaan ottanut sen mukaansa ja heittänyt sen ulkona ojaan. Hän ei ollut kertonut tapahtuneesta kenellekään.
- Tutkittuaan todisteita korkein oikeus katsoo, että A on saattanut uskottavaksi väitteensä, jonka mukaan hän oli lyönyt B:tä veitsellä puolustautuakseen tämän oikeudetonta hyökkäystä vastaan.
- Vaikka A:n kertomukset veitsen käteen ilmestymisestä vaihtelivat eri oikeusasteissa, oikeuslääkärin mukaan B:n kuolemaan johtanut veitsenisku on voitu lyödä A:n kertomalla tavalla B:n alla maaten.
- Asiassa esitettyä näyttöä kokonaisuutena arvioiden korkein oikeus kärjäoikeuden tavoin katsoo, ettei A:n kertomuksen mukaista tapahtumienkulkua ole voitu esitetyn todistelun perusteella riittävällä varmuudella sulkea pois.
- Korkein oikeus katsoo, että A:lla on ollut perusteltu aihe uskoa, että B aikoi raiskata hänet. Kysymys on ollut sellaisesta oikeudettomasta hyökkäyksestä, jota vastaan A:lla on ollut oikeus tarpeellisin keinoin puolustautua.

- Ottaen huomioon B:n hyökkäyksen laadun ja voimakkuuden sekä muut olosuhteet korkein oikeus katsoo, että A:lla ei ole ollut oikeutta käyttää puolustukseen väkivaltaa, joka on voinut varsin todennäköisesti johtaa B:n kuolemaan. Kysymys on siten ollut hätävarjelun liioittelusta.
- Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat korkein oikeus harkitsee, että olosuhteet eivät ole olleet sellaiset, että A olisi perusteltua vapauttaa kokonaan rangaistusvastuusta.